

XVII. YÜZYILDA BİR OSMANLI PAŞASININ MASRAF BİLANÇOSU*

THE EXPENDİTURE BALANCE SHEET OF AN OTTOMAN PASHA IN THE XVIITH CENTURY

***Dr. Bilgehan Pamuk*

Özet

Osmanlı Devleti'nin toplumsal düzeni tarihi süreç içerisinde bir değişim içerisinde olduğundan, bu yapının muhtelif devrelerdeki görünümü de birbirlerinden farklı hususiyetler içermiştir. Klasik dönem olarak tabir edilen XVI. yüzyılda, devletin temelini teşkil eden timar sistemi, XVII. yüzyılda yerini iltizam sistemine bırakmıştır. Böylelikle idari mahiyette görülen bu değişim, toplumsal yapının da değişmesine zemin hazırlamıştır. Meydana gelen bu yeni düzen içerisinde toplumsal yapının dolayısıyla devletin bulunduğu durum, üzerinde durulması gereken bir husus olarak değerlendirilmiştir. Bunun içinde, XVII. yüzyılda değişen yapı içerisinde bir beylerbeyinin durumu irdelenmiştir. 1682 yılında Erzurum Eyaleti'ne tayin olan beylerbeyinin kişisel geçmişi, kapı halkı ve sosyal-ekonomik durumu, paşanın masraf bilançosu ile dönemin kaynaklarından elde edilen bilgilerle mukayese edilerek ortaya konulmuştur. Böylelikle XVII. yüzyılda, Osmanlı Devleti'nin toplumsal yapısı ile ilgili sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Beylerbeyi, Eyalet, Masraf, İdare, Paşa*

* Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi'nin 2001/114 numaralı "XVII. Yüzyılda Erzurum Eyaleti İdari ve Sosyal Yapısı" isimli araştırma projesi kapsamında hazırlanmıştır.

** Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

Abstract

Due to social changes in the Ottoman State, the structure of it also changed in various periods. Timar system, the foundation of state in the XVI. century, also called the classic era, was replaced by the İltizam system in the XVII. century. Therefore the changed in the administrative structure caused also a change in the social structure. Because of this new order the importance of the states system is stressed, so the status of a general governor in the XVII. century is taken to hand. The biograph of a general-governor promoted to a post in Erzurum in 1682, his servants and his social-economic condition was compared on the Pasha's own balance sheet with that of the periods'. As a result information about the social order of the Ottoman State in the XVII. century was gathered

Key Words: General-governor, Province, Expenditure, Administration, Pasha

XVI. yüzyılın sonlarına doğru görülen siyasî, askerî ve malî alanlardaki gelişmeler, Osmanlı Devleti'nin temel yapısında birtakım köklü değişimlerin oluşmasında etkili olmuştur. Uzun yıllar devam eden savaşlar ve bu savaşların meydana getirdiği sosyal ve ekonomik buhranlar, sistem değişikliğine zemin hazırlamıştır. Yaşanan sosyal-ekonomik zorlukları çözmeye gayretinde olan Osmanlı devlet adamları, kuruluş aşamasından itibaren devletin temel unsurlarından birini oluşturan timar sisteminden yavaş yavaş iltizam sistemine geçmişlerdir. Bu temel yapıdaki sistem değişikliği, devletin kurumları üzerinde birtakım değişimlere yol açmıştır.

Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılda klasik dönemden farklı hususiyetler içerdiğine dair dönemin kaynaklarında bilgiler bulunmaktadır.¹ Bu kısmî bilgilerin yanı sıra, bütçe kayıtlarında devletin gelir-gider durumunu ihtiva eden aydınlatıcı bilgiler de vardır. Nitekim Ömer Lütfi Barkan bütçelerle ilgili yapmış olduğu çalışmalarla, devletin sosyal-ekonomik durumu hakkında

¹ Dönemin devlet adamları ve uleması hazırladıkları risale ve layihalarında, XVI. yüzyılın sonlarından itibaren bilhassa XVII. yüzyılda devletin yapısında meydana gelen değişimlerin boyutları hakkında bilgiler vermektedir. Ayn Ali Efendi, *Kavânin-i Âl-i Osman der Hülâsa-ı Mezâmin-i Defter-i Divân*, İstanbul 1260; Hezarfen Hüseyin Efendi, *Telhisü'l-Beyân fi Kavânin-i Âl-i Osman*, (Haz. Sevim İlgürel), Ankara 1998; Sofyalı Ali Çavuş, *Sofyalı Ali Çavuş Kanûnnâmesi*, (Haz. Midhat Sertoğlu), İstanbul 1992; Yaşar Yücel, *Osmanlı Devlet Teşkilatına Dair Kaynaklar: Kitab-ı Müstetâb, Kitâbu Mesâlih'l Müslimin ve Menâfi'i'l- Mü'minin, Hürzü'l-Mülûk*, Ankara 1988; Koçi Bey, *Koçi Bey Risalesi*, (Haz. Yılmaz Kurt), Ankara 1994; Eyyubî Efendi, *Eyyubî Efendi Kanûnnâmesi*, (Haz. Abdülkadir Özcan), İstanbul 1994; Katib Çelebi, *Düsturu'l Amel li- İslahı'l- Halel*, (Haz. Ali Can), Ankara 1982; Öz, Gelibolulu Mustafa Ali'nin *Nushatü's- Selâtin*, Hasan Kafi El-Aksarayî'nin *Usûlü'l- Hikem fi Nizami'l- Âlem*, Veysi'nin, *Habnâme*, Koçi Bey'in *Veliyüddin Telhisleri*, Aziz Efendi'nin *Kanûnnâme-i Sultânî li Aziz Efendi*, Katip Çelebi'nin *Düsturu'l- Amel li- İslahı'l- Halel*, eserlerinde, XVII. yüzyıl hakkında detaylı bilgilerin verildiği ve yaşanan buhranlar ve sistem değişikliğinden bahsedildiğini belirtmektedir. Mehmet Öz, *Osmanlı'da "Çözülme" ve Gelenekçi Yorumcular*, İstanbul 1997

kıymetli bilgiler elde etmiştir.² İlerleyen zaman içerisinde pek çok araştırmacı bütçe kayıtları üzerinde çalışarak, devletin sosyal-ekonomik durumu hakkında bilgi edinmeye öncülük eden Ö.L. Barkan'ı, örnek almış, bütçeler üzerinde incelemelerde bulunmuş ve kıymetli sonuçlara ulaşmışlardır.³ Yapılan bu çalışmalar, siyasi değerlendirmelerin yanında, devletin mevcut durumunun ortaya konulması için önemli etken olmuştur.

XVII. yüzyılda devletin mevcut durumu hakkında yapılan araştırmalar içerisinde, M. Kunt'un *Bir Osmanlı Valisinin Yıllık Gelir - Gideri Diyarbekir 1670-1671* isimli çalışmasında, ilgi çekici tespitlerle karşılaşmıştır. Değişen sistem içerisinde devletin bulunduğu duruma değinen Kunt; Diyarbekir Beylerbeyi'nin eyaletteki siyasal otoritesinin niteliği, Merkez-Taşra ilişkileri, beylerbeyinin maiyeti ve düzeni, Diyarbekir şehrindeki esnafın düzeni, fiyat durumu, iç-dış ticaretin özellikleri ve boyutları hakkında değerli bilgiler vermiştir. Bu nedenden ötürü malî kayıtların incelenmesi ile devletin sosyal-ekonomik yapısının ortaya konulabileceği düşüncesinden hareket edilmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde (İstanbul) İbnü'l Emin tasnifinde 1544 numarada kayıtlı, 1682 yılına ait Erzurum Beylerbeyi'nin masraf bilançosu mahiyetindeki vesikası üzerinde durularak, eyaletin hatta devletin sosyal-ekonomik durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Erzurum Beylerbeyi Çelebi Hasan Paşa'nın vefat etmesi üzerine, Bağdat Valiliği'nden mazul olan Ömer Paşa, 1682 yılında Erzurum'a tayin edilmiştir.⁴ Paşa, tayin hükmünden yaklaşık yedi ay sonra, Erzurum Eyaletine ulaştıktan sonraki iki ay boyunca bütün harcamalarını *Devletlü Paşa Efendimiz Hazretlerinin vaki olan mesârifâtıdır müfredattan zikr olunur* adı altında kaydetmiştir.⁵ Ömer Paşa'nın masraf bilançosu ve bunun mahiyetti anlatılmadan önce paşanın özgeçmişiyile ilgili bilgi verilmek yerine olacaktır.

² Ömer Lütfi Barkan, "1070-1071 (1660-1661) Tarihli Osmanlı Bütçesi ve Bir Mukayese", *İFM. c. XVIII/1-4*, İstanbul 1955-1956, s.304-347; Ömer Lütfi Barkan, "1079 -1080 (1669-1670) Malî Yılına Ait Bir Osmanlı Bütçesi ve Ekleri", *İFM. c. XVIII/1-4*, İstanbul 1955-1956, s.225-303; Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu Bütçelerine Dair", *İFM. c. XVIII/1-4*, İstanbul 1955-1956, s.193-224

³ Halil Sahillioğlu, "Yemen'in 1599-1600 Yılı Bütçesi", *Yusuf Hikmet Bayur Armağanı*, Ankara 1985, s.287-319; Halil Sahillioğlu, "1683-1740 Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu Hazine Gelir ve Gideri", *VIII. TTK. II*, Ankara 1989, s.1383-1406; Ahmet Tabakoğlu, "XVII. ve XVIII. Yüzyıl Osmanlı Bütçesi", *Ord. Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan'a Armağan Özel Sayısı*, İstanbul 1985, s.393-414; İ. Metin Kunt, *Bir Osmanlı Valisinin Yıllık Gelir - Gideri Diyarbekir 1670-1671*, İstanbul 1981; Said Öztürk, 1042-1045/1632-1635 Yıllarına Ait Bosna Eyaleti Bütçesi, *Osmanlı III*, Ankara 1999, s.158-168; Erol Özvar, "Rum Eyaletine Ait H. 1043-44/ M. 1634-35 Tarihli "Bütçe"nin Tahlili" *Osmanlı III*, Ankara 1999, s. 150-156

⁴ Raşid Mehmed Efendi, *Raşid Tarihi II*, İstanbul 1282, s.380-381; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât*, (Haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, s.35; Abdurrahman İsa Efendi, *İsa-zâde Tarihi*, (Haz. Ziya Yılmaz), İstanbul 1996, s.172-173

⁵ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İbnü'l-Emin Maliye 1544*

Ömer Paşa'nın Özgeçmişi

“Koca, Hacı ve Öküz” lakapları ile anılan Ömer Paşa'nın ne zaman ve nerede doğduğu hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Enderunda yetişerek silahdarlık mevkiine kadar yükselen Ömer Paşa, 1664 (1074) yılında aldığı vezirlik payesi ile ilk görev yeri olan Mısır Beylerbeyliği'ne atanmıştır. Bu görevinde, 1667 (1077)'de azledilinceye kadar yaklaşık üç yıl kalmış, daha sonra da iki yıl mazul olarak beklemiştir. 1669 (1079)'da Diyarbekir Beylerbeyliği'ne atanmış ve 1671 (1082)'e kadar bu görevinde kalmıştır. 1672-1673 (1083)'de Erzurum Valiliği'ne, 1675 (1086)'de Van Valiliği'ne ve 1677 (1088)'de Bağdat Valiliği'ne tayin edilmiştir. Bir yıl kadar görev almayı bekleyen Paşa, 1682 (1093) senesinde ikinci defa Erzurum'a atanmıştır. Akabinde 1684 (1095)'de Bağdat Valiliği'ne getirilmişse de, kısa bir sonra azledilmiştir. Azlinden sonra 1687 (1098) yılında üçüncü defa Bağdat, 1688 (1099)'de ikinci defa Diyarbekir, 1690 (1100)'da ikinci defa Van ve 1690-1691 (1102)'de ise üçüncü defa Erzurum Valiliği'ne atanmıştır. Ömer Paşa, Van'dan yeni görev yeri Erzurum'a gelirken Elmalı Kazası'nda vefat etmiştir.⁶

Ömer Paşa'nın Erzurum Valilikleri

Ömer Paşa'nın özgeçmişinde de bahsedildiği üzere Paşa, üç defa Erzurum Beylerbeyliği'ne tayin edilmişti. 1672-1675 yılları arasındaki ilk beylerbeyliği döneminde, Erzurum şehrinde Murad Paşa Mahallesi'nde bir çeşme yaptırmıştır.⁷ Paşa beylerbeylik vazifesinin sonlarına doğru Erzurum beylerbeyi olarak Şehzade Sultan Ahmed'in sünnet düğününe katılarak hediyeler vermiştir.⁸ Görevde bulunduğu süre içerisinde hakkında herhangi bir olumsuz kayıtla karşılaşılması⁹, eyaleti iyi idare ettiğini göstermektedir. Ömer Paşa'nın Erzurum'a ikinci defa beylerbeyi olarak atanması, 9 Muharrem 1093 /

⁶ Raşid Tarihi II, s.380-381; Zübde-i Vekayiât, s.35,130; İsa-zâde Tarihi, s.172-173; Anonim Osmanlı Tarihi (1099-1116/1688-1704), (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 2000, s. 12; Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmani III, İstanbul 1311, s. 588

⁷ Günümüze Dere Mahallesi olarak zikredilen mahalledeki çeşme, caminin yanındadır ve hala kullanılmaktadır. İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Erzurum Tarihi* isimli eserinde çeşmenin kitabesindeki yaptığı tetkikler neticesinde 1676 (1086) yılında çeşmenin yapıldığını beyan etmiştir. İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Erzurum Tarihi* İstanbul 1960, s.170- 171; Ancak çeşme kitabesi üzerinde yapılan tetkikler sonucunda çeşmenin 1688 (1088) yılında yapıldığı tespit edilmiştir.

⁸ Erzurum Beylerbeyi Ömer Paşa'nın hediyeleri arasında; bir tane samur kürk, bir tane vaşak kürk, dokuz tane sim sürahi, dokuz tane maşraba, dokuz tane tepsi, dokuz tane diba-yı Acem, dokuz tane çiçekli kadife, dokuz tane frengi hatayı, dokuz tane kitresiz atlas, dokuz tanesi Hind atlası, dokuz tane kutni ve dokuz tane yelegendesi at bulunmaktaydı. Hezarfen Hüseyin Efendi, *Telhisü'l-Beyân*, s.215

⁹ 1675 yılına ait H. G. Majer tarafından neşredilen Şikayet Defteri'nde pek çok Ehl-i örf taifesi hakkında Divan-ı Hümayun'a şikayetler olmuşsa da Ömer Paşa hakkında herhangi bir şikayete tesadüf olunmamış, aksine Paşa, meselelerin çözümlenmesinde Merkez tarafından memur edilmiştir. Hans Georg Majer, *Das Osmanische Registerburch der Beschwerden (Şikayet Defteri) Von Jahre 1675 Österreichische National-Bibliothek cod. Mixt.683*, Wien 1984, s.35, 36b, 86b, 90b, 93a, 132b, 167a, 193b

18 Ocak 1682 tarihinde gerçekleşmiştir.¹⁰ Çelebi Hasan Paşa'nın yerine gelen Ömer Paşa, bu görevinde fazla kalmamış bir yıl sonra yerine Silahdar Hüseyin Paşa atanmıştır.¹¹ Ömer Paşa, en son yani üçüncü kez Erzurum Valiliği'ne 1691'da tayin edilmiştir. Ancak Paşa, Erzurum'a gelirken yolda vefat etmiştir. Olgun, akıllı ve tedbirli bir paşa olarak bilinen Ömer Paşa, değişik eyaletlerde on sekiz yıl kadar beylerbeylik vazifesinde bulunmuş, bu sürenin yaklaşık dört yılında Erzurum Beylerbeyi olarak hizmet vermiştir.

1682 Yılında Ömer Paşa'nın Erzurum Beylerbeyliği ve Masrafları

1682 yılının başlarında Erzurum'a tayin olan Ömer Paşa'nın, görevli olduğu eyalete vardıkdan sonra yapmış olduğu bütün harcamaları, bilanço şeklinde hazırlattığından bahsedilmiştir. Düzenlenen bu kayıttan hareketle beylerbeyinin eyalet içerisindeki siyasî, idarî ve sosyal konuları, konuyla alakalı muhtelif kaynaklarla da mukayese edilerek ortaya konulmuştur.

Merkezî idare, sınırdaki Erzurum beylerbeyi Çelebi Hasan Paşa'nın vefat etmesi üzerine, daha önceden de orada görevlendirilmiş olan Ömer Paşa'yı Erzurum'a göndermiştir. Paşa, tarihi olan 18 Ocak 1682'den ancak yedi ay sonra, 15 Ağustos 1682 tarihinde görev bölgesine ulaşabilmiştir. Paşa, kalabalık maiyetti ile birlikte, ağır kış koşullarının hüküm sürdüğü ve kardan yolların ulaşım için elverişsiz olmasından dolayı kış ayları boyunca İstanbul'da kalmıştır. Kış mevsimin sonunda ulaşımın ve şartların uygun hale gelmesi üzerine, maiyeti ile birlikte görev mahalline geç geldiği söylenebilir. Bununla birlikte Paşa, tayin emrini müteakip mutad olduğu üzere maiyetindeki mütesellimini, kendisi gelinceye kadar işleri yürütmesi için Erzurum'a gönderdiği kuvvetle muhtemeldir.¹² Paşa'nın İstanbul'dan ayrılma tarihi bilinmemekle birlikte, Anadolu'nun sol kol istikameti olan; İstanbul – İzmit – Adapazarı – Bolu – Çankırı – Amasya – Tokat - Karahisar-Şarkî – Gümüşhane – Erzincan - Erzurum güzergahını takip ederek, 30-40 günlük bir yolculuktan sonra Erzurum'a vasil olduğu kuvvetle muhtemeldir.¹³

¹⁰ Raşid Mehmet Efendi ve Defterdar Sarı Mehmed Paşa, eserlerinde Ömer Paşa'nın 9 Muharrem'de Erzurum'a atandığını belirtmesine karşılık, Abdurrahman İsa Efendi Paşa'nın 9 Rebiyülevvel'de Erzurum'a tayin edildiğini bildirmektedir. *Raşid Tarihi II*, s.380-381; *Zübde-i Vekayiât*, s.35,130; *İsa-zâde Tarihi*, s.172-173

¹¹ *Zübde-i Vekayiât*, s.160; *İsa-zâde Tarihi*, s.182; Süreyya, *Sicill-i Osmani II*, s.197

¹² XVI. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış olan mütesellimlik, beylerbeyi görevine başlayınca kadar eyaletin yönetimini geçici bir süre için vekaleten yürütürlerdi. Yusuf Oğuzoğlu, "XVII. Yüzyılda Karaman Beylerbeyi ve Mütesellimine İlişkin Bazı Bilgiler", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SÜEFD)*, sayı.1, Konya 1981, s.96; "... vusûlümüze kadar eyâlet-i mezkurenin hüsn-i idaresi için tarafımızdan mütesellim nasb ve ta'yini lazım gelmiş olub ...", İbrahim Yılmazçelik, "Osmanlı Hakimiyeti Süresince Diyarbakır Eyâleti Valileri (1516-1838), *Uluslar Arası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi (7-9 Nisan 1999)*, Konya 2000, s.590

¹³ Jean Baptiste Tavernier, *Les Six Voyages de Jean Baptiste Tavernier, Ecuyer Baron Daubonne Qu'il a farten Turquie en Perse et aux Indes c.I*, Paris 1676, s. 9-17; Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi II*, (Haz. Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı), s.88-

Eyalette, hükümdarın otoritesini temsil eden en üst derecede memur konumundaki beylerbeyinin, devletin önemli bürokratları arasında kabul edilmesi ve mevkiinden dolayı kazandığı siyasî ve ekonomik gücü, bunların sosyal statülerinin belirlenmesinde etkili olmuştur. Öncelikle ahalinin güvenliğini sağlamakla yükümlü olan beylerbeyi, eyaletteki idarî ve askerî işlerden birinci derecede yetkiliydi. Beylerbeyi hizmetlerine karşılık ise has olarak tahsis olunan gelirleri tasarruf etmişti. XVII. yüzyılda Erzurum Beylerbeylerinin durumları ile ilgili olarak, Ayn Ali ve Hezarfen Hüseyin Efendi, eserlerinde, 1.214.600 akçelik has gelirleri olduğunu belirtmişlerdi.¹⁴ Verilen bu rakamla, XVI. yüzyıldaki has gelirlerinin meblağı arasında fazla bir farkın olmadığı da dikkat çekmektedir. Nitekim XVI. yüzyılda beylerbeylerinin 1.200.000 ile 1.300.000 akçe arasında has tasarruf etmişlerdi.¹⁵ Ancak XVII. yüzyılda akçenin devamlı olarak değer kaybetmesi ve fiyatların da devamlı artmasından dolayı beylerbeylerinin etkilenmemesi düşünülemez. Dolayısıyla her ne kadar has gelirleri açısından XVII. yüzyıldaki beylerbeyleri ile XVI. yüzyıldakiler arasında fark gözükme de ekonomik koşullar göz önüne alındığında XVII. yüzyıldakilerin gelirlerinin, öncekilerine oranla daha yüksek olduğu ifade edilebilir. Ömer Paşa'nın 15 Ağustos 1682 ile 10 Ekim 1682 tarihleri arasındaki yaklaşık iki aylık harcamalarının 29.076 kuruş¹⁶, akçe bazındaki değerinin¹⁷ 3.489.120 akçe olması, bu husustaki görüşümüzü destekler mahiyettedir. Anlaşılacağı üzere beylerbeylerinin bilhassa tasarruf ettikleri hasları ile birlikte ek gelirleri de bulunmaktaydı. Erzurum'daki beylerbeylerinin has gelirleri yanında, mukataalar (Erzurum Gümrük Mukataası

104; Yusuf Halaçoğlu, *Osmanlı İmparatorluğunda Menzil Teşkilatı ve Yol Sistemi*, (İstanbul Üniversitesi Basılmamış Doçentlik Tezi), İstanbul 1982, s.31-77; "Asitâne-i Sa'adet tarafından Erzurum canibine giden sol kol menâzilidir Menzil-i Üsküdar - Gebuze (Gebze) - İznikmid (İzmit) - Sapanca - Hendek - Düzce Pazarı - Bolu - Gerede - Bayındır - Çerkes - Karacalar - Karaca Viran - Koç Hisar - Tosya - Hacı Hazma - Osmancık - Hacı Köyü - Merzifon - Ladik - Sonisa - Niksar - Hacı Murad Kalesi - Karahisar-ı Şarki - Şiryan - Kelkid - Bayburd - Tercan - Erzurum", *BOA. Maliyeden Müdevver Defter (MAD.) 4108*, s.41-43; Telhis-i Yemişçi Hasan Paşa sa'adettü padişâhım bugün Erzurum'dan otuz günde bir cebeci geldi ...", Cengiz Orhonlu, *Osmanlı Tarihine Ait Belgeler: Telhisler (1597-1607)*, İstanbul 1970, s.23

¹⁴ Ayn Ali Efendi, *Kavânin-i Al-i Osman*, s.23,52 ; Hezarfen Hüseyin Efendi, *Telhisü'l-Beyân*, s.129

¹⁵ "Haliyâ Erzurum Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa'ya beylerbeyilik on iki kere yüz bin akçe ile tevcih olındı", 8 Ramazan 967 (2 Haziran 1560), *BOA. Mühime Defteri(MM.) IV*, s.7; "Erzurum Vilâyeti mirmiranlığı on iki kere yüz bin akçe ile Karaman Beylerbeyi Murad Paşaya virilmek buyruldu" 3 Ramazan 981 (27 Aralık 1573), *MM. XXV*, s.16; *Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kâdime Arşivi Tapu Defteri 361*, v.7-8

¹⁶ *Ibnü'l-Emin Maliye 1544*

¹⁷ Bu tarihlerde bir kuruş 120 akçeye tekabül etmekteydi. *BOA. Kamil Kepeci Ahkam (KKA.) 72*, s.140; Şevket Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*, İstanbul 1999, s.152

Nezaretı), cizye kalemiyesi, tahvil harçları gibi muhtelif gelirlerinin de olduğu tespit edilmiştir.¹⁸

XVI. yüzyılda Erzurum Beylerbeyinin hasları ile birlikte yıllık gelirinın 2.198.996 akçe olduğu dair bildiden¹⁹ başka, yıllık gelirleri hakkında kaynaklarda herhangi bir malumata rastlanmamıştır. Ancak Erzurum'da da beylerbeylik yapmış olan Ömer Paşa'nın Diyarbekir Beylerbeyliği zamanında, 1670-1671 senesine ait yıllık gelirinın 111.944 kuruş / 14.552.720 akçe²⁰ olduğu göz önüne alındığında, 1682'de Erzurum Beylerbeyi iken de, benzer bir oranda yıllık gelirinın olabileceği sonucuna varılabilir.

Ömer Paşa'nın masraf bilançosundaki harcamalar mahiyetlerine göre tasnif edildikten sonra, bu sınıflandırma nispetinde değerlendirilmiştir. Buna göre harcama grupları; "Yolda Yapılan Harcamalar", "Merkeze Yapılan Ödemeler", "Kapı Giderleri", "Kapı Halkına Yapılan Ödemeler" ve "Bahşış, İn'am, Harçlık Nevinden Yapılan Harcamalar" başlıkları altında müstakil olarak incelenerek, Ömer Paşa'nın merkez ile olan ilişkileri, eyalet içerisindeki konumu ve kapı halkının durumu ortaya konulmuştur.

A) Yolda Yapılan Harcamalar

Temmuz ayının başlarında, maiyeti ile birlikte görev mahalline doğru hareket eden Ömer Paşa, İstanbul - İzmit - Adapazarı - Bolu - Çankırı - Amasya - Tokat - Karahisar-Şarkî - Gümüşhane - Erzincan üzerinden Erzurum'a ulaşmıştır. Erzurum eyaleti sınırlarına dahil olmadan önce, yoldaki harcamaları ile ilgili bilgi verilmemiştir. Eyaletin batı sınırındaki Karahisar-Şarkî Sancağı'na gelindikten sonra, harcamaların kaydedildiği görölmektedir. Bu kayda göre Paşa ilk olarak, İskefsir Kazası'nda menzılciye 200 kuruş vermiştir. Güneye doğru ilerleyen kfile, Erzincan'da atlar için 67 kuruş ödemiştir. Aynı gün içerisinde 15 Ağustos'ta Erzurum şehrine vasıl olan beylerbeyinin, göreve başladıktan beş gün sonra da, yol ile ilgili harcamaları olmuştur. İstanbul'dan beri eşyaları taşıyanlara verilmesi gereken 983 kuruş ve at çektirmek için sürücüye 3 kuruş ödeme yapılmıştır. Paşanın Erzurum'a

¹⁸ BOA.KKA. 72, s. 287; MAD. 2475, s.9,233; MAD. 2765, s.128,157 ".... Erzurum Eyâletinde olan zimmi reâyanın her bir neferinden üçer gurus miri ve nisf gurus beylerbeyi maliyesi ve cizyedar maaşı için elli akçe cem' olına", MAD. 2765, s.157; İpşirli, XVII. yüzyılda beylerbeylerinin gelirlerinin yeterli olmadığından masraflarını karşılayabilmek için halktan "salgın salma", "devre çıkma" ve "imdad-ı seferiye" adı altında tekliflerinin olduğundan bahsetmektedir. Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi" *DİA. VI*, s.73; Özkaya, "imdad -ı hazariyye", "imdad-ı seferiye" ve diğer gelirlerle yine masraflarını karşılayamayan beylerbeylerinin halktan "tekâif-i şakka" adı altında vergi topladıklarını belirtmektedir. Yücel Özkaya, "XVIII. Yüzyılın Sonlarında Tevzi' Defterlerinin Kontrolü", *SÜEFD. sayı.1*, Konya 1981, s.136

¹⁹ XVI. yüzyılda 1555-1557 tarihlerinde Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa'nın bir yıllık geliri 2.198.996 akçe, gideri ise 1.401.009 akçeydi. "Dündar Aydın, "Osmanlı Devrinde XVI. Yüzyılda Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa'nın Bir Yıllık Bütçesi", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi sayı.8*, Ankara 1997, s.399,408

²⁰ Kunt, *Bir Osmanlı Valisinin Yıllık Gelir - Gideri*, s.9-17

gelmesiyle birlikte yoldaki harcamaların tamamının 1.253 kuruş, bununda 150.360 akçeye tekabül ettiği tespit edilmiştir. Bu noktada belirtilmesi gereken bir husus ise masraf bilançosunda kaydedilmiş olan 1253 kuruş tutarındaki meblağ, sadece Erzurum Eyaleti ile ilgili olmasıdır. Maiyeti ile birlikte İstanbul'dan hareket eden Ömer Paşa'nın yoldaki masrafları, geçtiği yol üzerindeki ilgili idarî birimlerce karşılandığı ve bununda tevzi' defterlerine kaydedilmiş olması²¹ kuvvetle muhtemeldir.

B) Merkeze Yapılan Ödemeler

Ömer Paşa, göreve başlaması ile birlikte, muhtelif zaman aralıklarında sadrazama *poliçe*²² adı altında belirli miktarlarda ödemeler yapmıştır. İki ay boyunca 8.500 kuruşun (1.020.000 akçe) sadrazama ödenmesi, üzerinde durulması gereken bir durum olarak kabul edilmiştir. XVII. yüzyılda bilhassa beylerbeyi tayinlerinde sadrazama hediye adı altında birtakım ödemelerin yapıldığı, dönemin kaynaklarında sıklıkla ifade edilmektedir. Ayrıca bu ödemeler sayesinde beylerbeylerinin vazife alabildikleri ve böylelikle de usulsüz şekilde yapılan atamalarla huzursuzlukların olduğu da belirtilmektedir.²³ Başlangıçta, Ömer Paşa'nın masraf kayıtlarındaki yüklü ödemelerin de bu maksatla yapılmış olabileceği düşünülmüştür. Ancak belirli bir hayat standardına sahip Paşa'nın (mazul durumda), son derece sınırlı bir bütçeyle bakmak zorunda olduğu kalabalık maiyeti ile birlikte geçinmeye çalışmasının hayli güç olacağı göz önüne alınmıştır. Bu nedenden ötürü de Paşa'nın kendisine yakın gördüğü sadrazamdan borç almış olduğu ve göreve başlar başlamaz da borcunu ödemediği²⁴, daha uygun bir yargı olacaktır. Nitekim Ömer Paşa'nın 1670-1671 yıllarında da benzer bir durum ile karşılaştığı, hazırlattığı bütçesinden anlaşılmaktadır. Diyarbekir Beylerbeyliği'ne tayin oluncaya kadar iki yıl bekleyen Paşa, rikab-ı hümayundan aldığı 35.000 kuruş (4.550.000 akçe) borcunu, göreve başlamasıyla birlikte ödemiştir.²⁵

Ömer Paşa'nın borçları için yaptığı yüklü ödemelerin yanında, sadrazam için hediye olarak nitelendirilebilecek masrafları olmuştur. Sadrazam tarafından bizzat sipariş edilen 63 deve için 2.777 kuruş verilmiştir.²⁶ Sadrazamın ağası Kara Veli'ye 1.100 kuruş ; sadaret kaymakamı ağasına 150 kuruş; Surre alayına 292,5 kuruş ve merkezdeki sarayın ihtiyacı olan malzemeler için 50 kuruş

²¹ Özkaya, "XVIII. Yüzyılın Sonlarında Tevzi' Defterlerinin Kontrolü", s.135-151

²² Poliçe; belirli bir süre sonunda, belirli bir miktar parayı kendi adına ya da bir başkasının emrine ödemesi için alacaklının borçluya yazdığı bildiri kağıdı, Atilla Çetin "Arşiv Terimleri ve Deyimleri", *Vakıflar Dergisi* sayı.12, Ankara 1978, s.367

²³ Yücel, *Hürzül-Mülük*, s.160-161

²⁴ Poliçe/kredi mektubu uygulaması, XVII. yüzyılın ortalarından itibaren borçları ödemek için yaygın olarak kullanılan bir işlemdi. Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi Cilt.1 1300-1600*, (Çev. Halil Berktaş), İstanbul 2000, s.259-260

²⁵ Kunt, *Bir Osmanlı Valisinin Yıllık Gelir - Gideri*, s.18

²⁶ Yapılan hesaplamalar sonucunda bir devenin fiyatı 44 kuruş (5.290 akçe) olarak belirlenmiştir.

masraf olarak kaydedilmişti. Merkeze yapılan masrafların tamamı 12.869,5 kuruştur. Bu da 1.544.340 akçeye karşılık gelmiştir.

C) Kapı Giderleri

Erzurum Beylerbeyi'nin gerek kendisi için ve gerekse maiyeti için yapmış olduğu masrafların hepsi, *kapı gideri* başlığı altında değerlendirilmiştir. Masraf bilançosunda % 38'lik bir orana sahip kapı giderleri içerisinde, en fazla sarfiyat, mutfak masraflarına olmuştur. Her ay düzenli olarak tahsis edilen ödeneklerin yanında, ihtiyaç durumunda da vekilharç tarafından malzemeler satın alınmıştır. Paşanın sarayındaki ilgili görevlilerin (ekmekçibaşı, zahireci, arpa emini, kilercibaşı, matbah emini gibi) denetiminde yağ, pirinç, zahire gibi tüketim maddelerine 1.692 kuruş verilmiştir. Ayrıca belirtelim ki alınan bu malzemeler içerisinde en fazla talep arpa için olmuştur. Eyalet genelinden 2.526,5 kuruş tutarında arpa satın alınmıştır. Yiyecek malzemeleri içerisinde pirincin alınması da ilgi çeken başka bir unsurdur. Revan'dan ithal edilen 4.020 kıyye / 5.153,640 kg.²⁷ pirinç için 200 kuruş verilmiştir.²⁸ Temel besin maddeleri içerisinde önemli bir yere sahip olan et de, vekilharç tarafından karşılanmaktadır. Ancak etin temin edilmesinde kasapların etkin olabileceği gibi, celeplere canlı hayvanlar için yapılan toplam 4.250 kuruş ödemelerden, etin canlı hayvanlardan sağlandığı anlaşılmaktadır.

Kapı giderleri içerisinde, hem paşanın kendisinin hem de maiyetinin muhtelif ihtiyaçları için masrafları da olmuştur. Yapılan ödemeler, saraydaki sarraf, haffaf, konakçı, terzibaşı, masraf katibi ve silahtar ağa gibi personelin denetiminde gerçekleşmiştir. Kapı giderleri kalemi altında değişik harcamalara da tesadüf olunmuştur. Bu harcamalar içerisinde; avlarda kullanılan tazılar, sarayın etrafındaki sokak çubukları, sarayın dışarındaki minber ve Diyarbekir'den gelen mekkari kervanın taşıma ücretleri için yapılan harcamalar sayılabilir. Paşa tarafından kapı giderleri için toplam 9391,5 kuruş masraf yapılmıştır. Bunun akçe olarak karşılığının da 1.126.980 akçe olduğu belirlenmiştir.

D) Kapı Halkına Yapılan Ödemeler

XVII. yüzyılda beylerbeyi atamaları ile "*Haliya Erzurum Beylerbeyi olan Mehmed Paşa hazretleri yarar ve emekdâr ve iktidarında fariğ ve kapusu mükemmel olmağla vezâret virülüb Erzurum Eyâletine vezaretle mutasarrıf yazıldı*"²⁹ şeklindeki kayıttan, kapı halkının beylerbeyi atamalarında etkin olduğu anlaşılmaktadır. Kayıtlarda da sık sık geçen "*mükemmel kapu*" tabirinin, öncelikle beylerbeylerinin gelir durumları ile bağlantılı personeli ihtiva ettiği düşünülse de, hakikatte bu tabir olabildiğince fazla personeli olanlar

²⁷ Bir kıyye yaklaşık 1.282 kg.'a karşılık gelmektedir. Halil İnalçık, "Introduction to Ottoman Metrology", *Studies in Ottoman Social and Economic History*, London 1985, s.341

²⁸ 20 kıyye (24 kg) pirinç için 1 kuruş (120 akçe) verildiği hesaplanmıştır.

²⁹ BOA. A.RSK. 1498, s.31

için kullanılmıştır.³⁰ XVII. yüzyılda Erzurum Beylerbeylerinin kapı halkının, mevcudiyeti hakkında kaynaklarda açık bir ifade bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bu konu ilgili tek kaynak durumunda bulunan Evliya Çelebi, beylerbeyinin kapı halkının iki bin civarında olduğundan bahsetmektedir.³¹

Ömer Paşa'nın masraf bilançosunda, maiyetindeki kapı halkı ile alakalı kayıtlara da tesadüf olunmuştur. Paşa ister görevde olsun, ister mazul durumda bulunsun, devamlı olarak yanında bulunan daimi personel olduğu gibi, göreve başladığı andan görevi sona erinceye kadar hizmetinde olan geçici personeli olmuştur. Beylerbeyinin hizmetindeki personelden, bazılarının görev ve maaşları hakkında bilgilere de rastlanmıştır. Paşanın devamlı olarak yanında bulunan çarşnigir (6 nefer), mehterciler, harbende (11 nefer), kilerci (2 nefer), seyisler, serban (10 nefer) ile karakullukçuların mevcutları ve maaş durumları hakkında malumatlara rastlanmıştır. Buna göre 2 çarşnigir ile 2 kilercinin bir aylık maaşı 5 kuruş; 11 harbendenin iki aylık maaşı 66 kuruş; seyislerin iki aylık maaşları 30 kuruş ve karakullukçuların bir aylık maaşlarının 557 kuruş olduğu belirlenmiştir.

Masraf kaydında, geçici mahiyetteki personelin durumu hakkında da bilgilere tesadüf olunmuştur. Bu görevliler, daha ziyade askeri hizmetlerde istihdam olunmuşlardır. Paşanın, beylerbeyliği süresince bu unsurlardan istifade edilmiş, hizmetlerine mukabil olarak maaşlarını da beylerbeyinin bütçesinden karşılanmıştır. Geçici olarak hizmetinde bulunanlar, bölükbaşı ve delibaşı gibi askerî unsurlar olmuştur. Bu personel ile ilgili kayıtlardan kimin ne kadar maaş aldığı açıkça kaydedilmiştir. Buna göre; Saruca bölükbaşısının bir buçuk aylık maaşı için 81 kuruş, delibaşının bir aylık maaşı için 49,5 kuruş, bölükbaşının bir buçuk aylık maaşı için 99 kuruş ödenmiştir. Açıkça da görüleceği üzere, geçici olarak hizmette bulunanların maaşları, devamlı olarak hizmette bulunanlardan daha yüksektir.

Kapı halkına yapılan ödemeler içerisinde, kapı kethüdası verilen tahsisatta dikkat çekmektedir. Beylerbeyinin İstanbul'daki bilhassa Divan-ı Hümayun'daki işlerini takip eden kapı kethüdası³², Ömer Paşa'nın Erzurum'a gelmesinden beş gün sonra 21 Ağustos'ta İstanbul'a gitmiş ve kendisine de 300 kuruş verilmiştir. Ayrıca yanında kendisi ile birlikte giden adamına da 40 kuruş ödenmiştir. Ömer Paşa'nın kapı halkı için yaptığı ödemelerin tamamının

³⁰ Metin Kunt, *Sancaktan Eyalete 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, İstanbul 1978, s.103

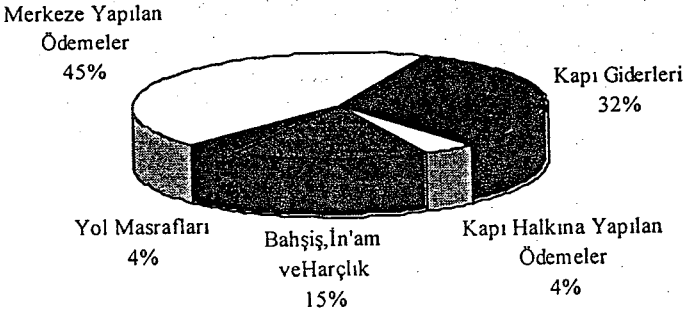
³¹ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi II*, İstanbul 1315, s.205; Evliya Çelebi'nin Erzurum Beylerbeyi'nin kapı halkına dair verdiği rakamın ihtiyatla karşılanması gerekir. En az 300 kişilik maiyetleri bulunan beylerbeyi için 2000 kişilik bir mevcut oldukça yüksek bir rakamdır. Nitekim 1745 yılında Erzurum Beylerbeyi olan İbrahim Paşa'nın bin civarında kapı halkı mevcuttu. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara 1988, s.207

³² Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, s.209

1.227,5 kuruş olduğu ve bunun da 147.300 akçeye karşılık geldiği tespit edilmiştir.

E) Bahşış, İn'am, Harçlık Nevinden Yapılan Harcamalar

Erzurum beylerbeyi olarak görevli olduğu eyalete vasıl olan Ömer Paşa, gerek maiyetindeki görevlilere ve gerekse muhtelif kişilere bahşış ve hediyeler vermiş, bazılarına da çeşitli yardımlarda bulunmuştur. Hizmetlerinden ve işlerinden memnun olduklarını taltif etmek amacıyla olan Paşa, bu hususta oldukça cömert hareket etmişti. Kendisini karşılamaaya gelen Karahisar Mütesellimi ve Kiğı Sancakbeyi'ne aba giydirmişti. Erzurum şehrine geldikten sonra hizmetindeki personele, yeni görevinden dolayı tebrik ziyaretine gelenlere ve Revan elçisine harçlık vermişti. Belirli bir maksatla ziyaretine gelenlere de ihsanlarda bulunmuştu. Ayrıca kendi kapı halkı içerisinde hizmetinden memnun olduğu personelinden deveciler ağası, serbanbaşı, bazarcı ve mahzenci gibi görevlileri de ödüllendirmişti. Paşa, bayramlarda da maiyetine karşı ihsanlarda bulunmuş olup, "iydiyye" adı altında harçlık vermişti. Gerek bahşış, gerek in'am ve gerekse harçlık olarak yapılan masrafların tamamı 4334,5 kuruş olduğu belirlenmiştir. Bu meblağın akçe bazındaki değerin de 520.140 akçe olduğu hesaplanmıştır.

Şekil I. Ömer Paşanın Masraflarının Dağılımı

Sonuc

Bu çalışmada, XVII. yüzyılda bir beylerbeyinin masraf kaydı incelenerek, beylerbeyinin siyasî, idarî ve sosyal ekonomik konumu değişik kaynaklardaki bilgilerle mukayese edilerek ortaya konulmuştur. 1682 yılında Ömer Paşa'nın beylerbeyliği döneminde yapmış olduğu harcamaları, müstakil olarak kaydettirdiği masraf bilançosunda sadece giderleri hakkında bilgiler elde

edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Paşa'nın gelirleri ile ilgili kesin bir malumata rastlanmamıştır. Bununla birlikte, beylerbeylerinin 10.000.000 ile 15.000.000 akçe arasında gelirlerinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Ömer Paşa'nın masrafları, muhtevalarına göre tasnif edilerek ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Buna göre, merkeze 12.869,5 kuruş; kapı giderlerine 9391,5 kuruş; bahşiş, in'am ve harçlıklara 4334,5 kuruş; yol masraflarına 1253 kuruş ve kapı halkına tahsil olunan 1227;5 kuruş ile birlikte toplam 29.076 kuruş / 3.489.120 akçe sarf olunmuştur. Yapılan masrafların büyük bir kısmını % 45'ini "Merkeze Yapılan Ödemeler" teşkil etmiştir. Paşa'nın gerek maiyeti ve gerekse kendisi için yaptığı "Kapı Giderleri" de masrafların % 32'sini oluşturmuştur. Bu orana kapı halkına yapılan ödemeleri de dahil ettiğimizde masrafların % 36'sını kapsayabilmişse de merkeze yapılan ödemelere ulaşamamıştır. Paşanın beylerbeyliği süresince çevresindekilere yaptığı ihsanlarda, masraflarının % 15'ini tutmuştur. Ömer Paşa'nın yoldaki harcamaları tasnif edilen sınıflandırma içerisinde en az meblağı tutmuş olup, genel masrafların % 4'lük dilimini teşkil etmiştir. Açıkça da görüleceği üzere Ömer Paşa, Erzurum Beylerbeyliği süresince en fazla masrafı, merkez için yapmıştır. Paşanın kendisi ve kapı halkı için yaptığı harcamalar da yüklü bir oran teşkil etmiştir. Bu bilgilerden istifade ile, XVII. yüzyıldaki Erzurum Beylerbeyinin, XVI. yüzyıldakilerden sosyal ekonomik ve idari anlamda daha etkin oldukları söylenebilir.

Devletlü Paşa Efendimiz Hazretlerinin vaki' olan mesarifatıdır müfredattan zikr olunur. El-vaki' fi 1093

Guruş

1. İskefsirden müceddeden vaz'olunan menzil için menzilciye verildi fi 11 Şaban 93	200
2. Erzincanda atlar için verildi fi 11 Şaban 93	67
3. ... alınub Vekil-i harc ağaya teslim ba tezkire	360
4. Karahisar Mütesellimine aba giydirildi	20
5. Kığı Begine bir aba giydirildi	20
	667
6. Aşçıbaşuya bir aba giydirildi	8
7. Erzuruma dahil olundukda teşrifat defteri mucibince virildi	61
8. Dört nefer çañigire güzeşte ulufe virildi	16
9. Vekil-i harc ağaya pirinç ve yağ bahası virildi	200

10. Matbah Eminine otun için virildi	200
	1.152
11. Sadrazam Hazretleri için poliçe virildi	3.000
12. Mekkari tavarları kirasından baki kalan akçedir ki virilmiştir fi 16 Şaban sene 93	983
13. Çalıcı Mehterlerine (10) 93 Cemaziyelevvelinin aherine gelinceye güzeşte ulufeleri virilmiştir	120
14. Kapıcılar Kethüdasına harcırah virildi fi 16 Şaban sene 93	300
15. Celeblere virildi bera-yı deyn fi 16 Şaban 93	3.200
	8.845
16. Gül-zâde Mustafa Çelebiye harçlık virildi fi 26 Şaban 93	60
17. Şaban Ağanın ademine harçlık virildi fi 26 Şaban 93	30
18. Seyyid Mahmud Çelebinin ademine harçlık virildi fi 26 Şaban 93	30
19. ... oğlının ademine harçlık virildi fi 26 Şaban 93	20
20. Onbir nefer harbendeye ulufe ve nafaka-yı Muharrem ve Safer fi 28 Şaban 93	66
	9.051
21. İki nefer çaşnigire ve iki nefer kılarcıya bir aylık ulufe fi 28 Şaban 93	5
22. Sadrazam Hazretleri için poliçecilere virildi fi Selh-i Safer 93	3.000
23. Revan Elçisine virildi fi Selh-i Şaban 93	350
24. Sadrazam Hazretleri için iştira olunan 63 devenin kıymeti 1.734 guruş gedüklerden havale olunub baki kalan 1.043 guruş dahi hazineden virilmek üzere tezkire virilmiştir	2.777
	15.183
25. Erzurum Nahiyesine arpa iştirası için virildi 3.500 somar	1.166,5
26. Ömer Paşanın ağasına virildi	200
27. Saruca bölükbaşısı Mehmed Bölükbaşuya 1,5 aylık ulufe virildi	81
28. Matbah Eminine otun için virildi	300
29. Seyislere iki aylık ulufe virildi	30
	16.960,5
30. Haffafa ber muceb-i müfredat virildi	122

31. Kars Paşasının ağasına virildi	50
32. Diyarbekirden otağı getiren develer kirasına virildi	84
33. Abdullah Efendinin ademine in'am şod	15
34. Pasin Kazasının arpa iştirası için virildi	1.000
	18.231,5
35. Etmekçibaşıya virildi	100
36. Sivasdan gelen Kara Mehemmed Ağanın ademlerine	36
37. Konakçı Hasan Ağaya avaid virildi	50
38. Sokak çubukları alındı	5
39. Asitaneden gelürken at-çekdürmeye	3
	18.425,5
40. Surre için şerifi altun virildi 130 aded	292,5
41. Nal ve mih alındı	110
42. Kaim-i makam Hazretlerinin ağasına virildi	150
43. Sadrazam ağası Kara Veli Ağaya virildi	1.100
44. Yusuf Paşa ademine in'am virildi	10
	20.088
45. Çavuşlar Emmini yediyle Saman işтира olındı kantar 800, fi 5 sümn	366,5
46. Delibaşıya bir aylık ulufe virildi	49,5
47. Asitaneye giden serbanlara iki aylık ulufe ve nafaka virildi Nefer 10	60
48. Mezburlara bahşiş virildi	60
49. Efendimizin iki aylık serbanları güzeşte ulufe ve nafaka virildi fi gurre-yi Şevval sene 93	132
	20.756
50. Kapıcılar Kethüdasının ademine harcırah virildi	40
51. Asitaneye giden develer üzerine tayin olınan ağaya harçlık virildi	240
52. Karakullukçıya ulufe virildi ber muceb-i müfredat	557
53. Revandan gelen piriñç akçesine kıryye 4020 fi 20	200
54. Revandan piriñç getüren katarın ademlerine harcırah	60

	21.853
55. Katarın nal ve mih alındı	9
56. Vekil-i harc ağaya piriñ için virildi	204
57. Def'a piriñ alındı	81
58. İbtida geldüğümüzde arpa iştira olındı	460
59. Enderun ağalarına iydiyye virildi	717
	23.324
60. Terzibaşına virildi	92,5
61. Serbanbaşıya in'am olındı	10
62. Sadrazam Hazretleri için poliçecilere virildi	2.500
63. Zahireciye avaid virildi	50
64. Vekil-i harca avaid virildi	100
	26.076,5
65. Masraf Katibine avaid virildi	40
66. Arpa Eminine avaid virildi	50
67. Matbah Eminine avaid virildi	30
68. Kılarcıbaşıya avaid virildi	10
69. Silahdar Ağaya ... akçesinden virildi	50
	26.256,5
70. Abdullah Efendiye 50 guruş nukt ve 50 guruşa iki at alındı	100
71. İbrahim Ağanın çukadarına harçlık virildi	12,5
72. Taşrada yapılan minber akçesine	5
73. Etmekçibaşıya avaid virildi	30
74. Vekil-i harca aylık masrafı için virildi	250
	26.654
75. Bazara gidene ve mahzenciye in'am şod	10
76. Aylık masraf için Vekil-i harca virildi	498
77. Def'a Vekil-i harca virildi	80
78. Ale'l-hesab Sarraf yediyle alınan eşya bahaya virildi ber muceb-i müfredat	450

79. Ömer Bölükbaşıya ulufe mah birbuçuk harc yigirmi fi Selh-i Şevval sene 93	27.692 99
80. Kara Ahmedin Bölükbaşıya seksan günlük harc yigirmidört fi Selh-i Şevval sene 93	215
81. Hacı Veliye bera-yı kirası fi selh-i Şevval 93	50
82. Celeblerin deynlerine ale'l-hesab virildi fi Selh-i Şevval 93	1.000
83. Tazılara masraf olındı fi Selh-i Şevval 93	20
	29.076

Yalnız Yigirmi tokuz bin yetmiş altı guruşdur

EK-2

تاریخ	موصوفه	مبلغ
	بازار کتبی استانبول	۲۰۷۵۶
	استانبول کتبی استانبول	۰۰۰۰۴۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۲۴۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۵۵۷
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۲۰۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۶۰
	مجموعه	۲۱۸۵۲
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۹
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۲۰۴
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۸۱
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۴۶۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۷۱۷
	مجموعه	۲۳۳۲۴
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۹۲۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۱۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۲۵۰۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۵۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۱۰۰
	مجموعه	۲۶۰۷۶۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۴۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۵۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۳۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۱۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۵۰
	مجموعه	۲۶۲۲۶۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۱۰۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۱۲۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۰۵۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۰۲۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۰۲۵۰
	مجموعه	۲۶۶۵۴۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۰۱۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۰۴۹۸
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۰۸۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۰۴۵۰
	مجموعه	۲۷۶۶۶۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۰۹۹
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۰۲۱۵
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۰۰۵۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۰۱۰۰
	کتبی استانبول استانبول	۰۰۰۰۰۰۰۰۲۰
	مجموعه	۲۹۰۷۶۰

بیت المال
 عثمان غنی
 امیر